

Sevda İslam qızı Abbasova¹¹
NƏSİMİ İRSİNDƏ TƏRBİYƏ MƏSƏLƏLƏRİ

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin 15 noyabr 2018-ci il tarixli Sərəncamı ilə “Böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyinin qeyd edilməsi və bu məqsədlə tədbirlər planının həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. İmadəddin Nəsiminin irsi əsrləri asaraq Azərbaycan fəlsəfi fikrinin formalaşmasında, insanların mənəvi-əxlaqi cəhətdən kamilləsməsində mühüm əhəmiyyətə malik olmuşdur. Cox cəvindirici haldır ki, böyük söz ustasının 600 illiyinin UNESCO-nun görkəmli şəxsiyyətlərin və əlamətdar hadisələrin yubileyləri siyahısına daxil edilmişdir. Nəsiminin irsi ilə bağlı çox sayda tədqiqatlar, araşdırmalar aparılmış, əsrləri çap olunmuşdur.

2017-ci ilin may ayında Parisdə UNESCO-nun baş qərargahında Nəsiminin vəfatının 600 illiyi qeyd edilib, 2018-ci ilin sentyabr ayında ölkəmizdə ilk dəfə Nəsimi şeir, incəsənət və mənəviyyat festivalı keçirilib.

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin 15 noyabr 2018-ci il tarixli Sərəncamında vurğulanı ki, 2019-cu ildə Nəsiminin anadan olmasının 650 illiyi tamam olur. Azərbaycanın ədəbi-mədəni fikir tarixinin bu əlamətdar hadisəsinin dövlət səviyyəsində təşkil edilməsi məqsədilə “Böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında” ölkə başçısının müvafiq sərəncamı ilə Nazirlər Kabinetinə müvafiq tədbirlər planının hazırlanıb həyata keçirilməsi tapşırılıb.

Bu planın bir hissəsi olaraq aprel-may aylarında Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində də silsilə tədbirlər təşkil edilmişdir. Bu günkü yazı da həmin konfransda məruzə kimi səslənmişdir.

Nəsimi poeziyası əsrlərin sınağından keçərək XXI yüzilliyə qədər yaşamışdır. Haqq yolunun yolçusu kimi, əqidəsi uğrunda canından belə keçən şairin adı bütün Yaxın Şərqdə hörmət və ehtiramla çəkilir, hər zaman yaradıcılığı araşdırılır və bundan sonar da araşdırılması davam edəcək.

Azərbaycan dilində şeirlər yaradan, bədii. obrazlı fikirlərini bacarıqla ifadə edən Nəsimi dövrünün qüdrətli sənətkarı olmuşdur. “Həq mənəm. həqq məndədir, həqq söyləyəm” deməklə daim həqiqət axtarışında olduğunu və bununla da ən yüksək zirvədə durduğunu belə bəyan edir:

Gəl ey əgri, mənə gör kim, cahanın padişahıyam,
Üzümə doğru bax, doğru fələkin şəmsü-mahıyam.

Şair əsrlərində “mən” obrazını təkrar-təkrar işlətməklə insanları həyatı, yaradılışı dərk etməyə çağırır. Zəngin mənəvi irsə malik olan Nəsimi əsrlərində dahi Nizami Gəncəvinin ideyalarını bir növ inkişaf etdirir, insanı göylərə qaldırır, onu gözəlliklərin yaradıcısı kimi tərənnüm edir.

Nəsimini 600 ildən artıq yaşadan, unudulmağa qoymayan onun söz, sənət dünyasıdır. Elə bir dünya ki, orada tanrı sevgisi, vətən sevgisi, düzlük, doğruluq, humanistlik, ana dilinin şirinliyi. Gözəlliyi hiss olunur.

Şairin əsrlərinin dilinə, poetikliyinə gəldikdə isə bu barədə Ə. Dəmirçizadə qeyd edir ki, Nəsimi dili canlı xalq dilindən bəhrələnmişdir. Bu həm də ədəbi dilimizin ərəb-fars mənşəli söz və tərkiblərindən təmizlənməsində bir başlanğıc idi. (1)

Türkoloq alim T. Hacıyev isə qeyd edir ki, Nəsimi sözü xalq sözündən şirə alır. Bu, Azərbaycan dilinin melodik və semantik imkanlarından şairin razılığındandır.

Nəsimiyə görə söz hər cür incidən, dürdən qiymətlidir. Şair sözün dərs edilməsini, mənasının anlaşılmasını belə qələmə alır: Gərçi Nəsimi sözün dadını verdi, Kim bu sözü fəhm edər, kim bu xəyali bilir?

Sözün insan qəlbinə təsirinə inanan şair onu alış veriş vasitəsinə çevirən nadanlara nifrətini belə bildirir:

Dil bazarçısı yalandır, varmazan bazarinə
Gerçək olmaz əgri dil, inanmazam iqrarinə.
Sadıq oldur dilini könlü ilə bir eyləyə.
Əgri dildən nəsnə gəlməz. durmuşam inkarinə.
Dilbəri kim oldu kimin kim, fani dünya, aqibət
Keçdi ömür doymadı, irişmədi dildarinə. (2, s.60)

Göründüyü kimi, sələfləri və xələfləri kimi Nəsimi də sözə yüksək dəyər verərək ona həm də tərbiyə vasitəsi kimi yanaşır. Sözün qüdrətini, sözün təsir gücünü dönə-dönə verğulayır. Yalandan dil tökənlərdən uzaq olmağı, yalan danışanın sözünə inanmamağı, onlara nifrət etməyi açıq şəkildə söyləyir. İnsanın sözü ilə əməlinin bir olmasını, yalandan xeyir gəlmədiyini, insanları şər işlərdən hər zaman uzaq olmağı tövsiyə edir. Bütün bunlar tərbiyəvi fikirlər kimi bütün dövrlərə aiddir, hər zaman müasirdir və bəşəriyyətə, insanlığa xidmət edir.

Nəsimi əsrlərində insanları zalım, zülümkar olmamağa çağırır, çünki zalımın tarlada əkdüyü zülm, şər özüne qarşı üsyan bitirər. Şair insanlarda olan təkəbbürlüyü dərd, bəla hesab edir. Dünya mal- mülkünü aldanan hərisləri “həqiq”, əskik, alçaq hesab edir. Yalançı nəfəsə uymamağı, iblisə uyub zalam sözünə aldanmamağı tövsiyə edir. Şair qəzəllərinin birində həqiqi, saf insanı tanımağın sirrini belə izah edir.

Hər kişinin sormam əslin, izzəndən bəllidir,
Söhbəti-irfan görünlər xidmətindən bəllidir.(2, s. 129)

Nəsimi vicdansız insanlardan xeyirxahlıq, yaxşılıq ummağı faydasız hesab edərək yazır ki, hər qayada ləl, hər dənizdə gövhər, hər sədəfdə mərcan olmaz. Şairə görə insan həyatda təmiz görünmək üçün öz daxilini, nəfsini, mənəvi aləmini təmizləməli, “arıtmalıdır”.

Şair əksər əsərlərində Qurana, onun ayə və surələrinə istinad etmişdir. Bu da onu göstərir ki, şair Qurani oxumuş və onun hikmətlərini dərk edərək şeirlərində yerli yerində istifadə etmişdir.

Dahi şair Nəsiminin irsi hələ öyrənilməli və onun dərin hikmətli deyimləri bugünkü gəncliyə də aşılmalıdır. Onun tərbiyəvi fikirləri, nəsihatimiz ideyaları bu gün də öz aktuallığını itirməmişdir. Gənc nəslin bir kamil bir şəxsiyyət kimi formalaşmasında bu gün də öz didaktik əhəmiyyətini saxlayır.

Ədəbiyyat

1. A. Axundov. Dilin etikası. Bakı, yazıçı, 1985.
2. N. Xudiyev. Azərbaycan dili tarixindən seminar məşğələləri. Bakı, Elm və Təhsil, 2015.
3. Ə. Dəmirçizadə. Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi. I hissə, Bakı, Maarif, 1979. Səh 148.
4. İmadəddin Nəsimi. Seçilmiş əsərləri. İki cildə, Bakı, Lider, 2004.

Acar sözlər: Nəsimi poeziyası, tərbiyə məsələləri, gələcək nəsil, şəxsiyyət, xeyirxahlıq.

Ключевые слова: поэзия Насими, проблемы образования, будущие поколения, личность, доброта

Key words: Nasimi poetry, education issues, future generations, personality, kindness

Xülasə

Məqalədə Nəsiminin sözə yüksək dəyər verərək ona həm də tərbiyə vasitəsi kimi yanaşmasından bəhs olunur. Şair əsərlərində sözün qüdrətini, sözün təsir gücünü dönə-dönə vergulayır. Dahi şair insanın sözü ilə əməlinin bir olmasını, yalandan xeyir gəlmədiyini, insanları şər işlərdən hər zaman uzaq olmağı tövsiyə edir. Bütün bunlar tərbiyəvi fikirlər kimi bütün dövrlərə aiddir, hər zaman müasirdir və bəşəriyyətə, insanlığa xidmət edir. Dahi şair Nəsiminin irsi hələ öyrənilməli və onun dərin hikmətli deyimləri bugünkü gəncliyə də aşılmalıdır. Onun tərbiyəvi fikirləri, nəsihatimiz ideyaları bu gün də öz aktuallığını itirməmişdir. Gənc nəslin bir kamil bir şəxsiyyət kimi formalaşmasında bu gün də öz didaktik əhəmiyyətini saxlayır.

Резюме

В статье рассматривается что Насими высоко ценит слова как средство обучения и воспитания. В творчестве поэта поэт подчеркивает силу слова. Он советует людям быть одним из своих дел и не обвинять, а избегать людей от зла. Творчестве поэта принадлежат ко всем периодам, таким как образовательные идеи, всегда современны и служат человечеству. Наследие великого поэта Насими еще предстоит изучить, и его мудрые слова должны быть приняты современной молодежью. Его образовательные идеи и наши идеи не утратили своей актуальности сегодня. Сегодня молодое поколение продолжает иметь дидактическое значение как совершенная личность.

Summary

In the article, Nasimi speaks highly of words and treats him as a means of education. In poet's work, the poet emphasizes the power of the word, the power of the word. The great poet recommends that one's actions be one-sided, no blessing, and people should always be away from evil. All of these are related to all periods, such as educative ideas, are always modern and serve humanity and humanity. The legacy of the great poet Nasimi is yet to be learned and his wise words must be embraced with today's youth. His educational ideas and ideas of ours have not lost their relevance today. Today, the younger generation continues to have its didactic significance as a perfect personality.

RƏYÇİ: dos.E.Vəliyeva Aybəniz Rəhimova¹²

¹² AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, Filolojiya üzrə fəlsəfə doktoru